

محمد گلدهر دبی

کتیبه‌خانه‌ی قوتابخانه‌کان

به‌دهم خه‌وه‌وه

زانیار جومعه

بکه‌بنه‌وه جه‌سته‌ی کتیبه‌خانه‌ی قوتابخانه‌کان، که تائیس‌تایانه، گهر له‌بهر بی شوی به شیبوی دولا بیک بیت له ژووری ماموستایان دابرتیت، به‌لام پر بیت له کتیبه‌ی جوزاوجوری به‌سوود بۆ قوتابیایان، تاکو ماموستای وانه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه ههر چاره و پر باوشی خوی لیی به‌ری بۆ قوتابیایان له پوله‌کان بۆ خوتینده‌وه‌ی و پیسندی کتیبه‌کان به قوتابیایان بۆ مال‌وه به مه‌به‌ستی ته‌واوکردنی خوتینده‌وه‌ی و پاشان گیرانه‌وه‌ی بۆ قوتابخانه.

به‌مه‌ش ده‌توانین به‌راس‌ستی خزمه‌ت‌تیک‌ی باشی قوتابیایان بکه‌ین، نه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی دواړوژن و ولات چاوه‌روانی هه‌ول و هیسه‌تی نه‌وانه بۆ ناوه‌دان کردنه‌وه‌ی و به‌ره‌پیش بردنی، دروستکردنی په‌یوه‌ندی نیوان کتیبه‌ی قوتابی سهره‌تایه‌که بۆ کردنه‌وه‌ی دره‌گایه‌که که سهدان و هه‌زاران دره‌گای کراوه‌ی به‌دوادا دیت به‌رووی به‌هیزکردنی تیکرای تواناکانی.

چالاک و روشنبیر پیوستیمان به‌وه‌یه له‌گه‌ل خوتیندی وانه زانستیبه‌کان و هه‌ولی ناشابوونی بده‌ین به جیهانی کتیبه‌ی و ناره‌زووی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی تیا بجینین، نه‌م کاره‌ش ده‌کرئ؟ به‌راهیتانی قوتابیایان له‌سهر خوتینده‌وه‌ی کتیبه‌ی جوزاوجوره‌کان به‌پیتی پله‌ی خوتیندن، ههر له قوتاغی سهره‌تایه‌وه تا ده‌گاته دوا قوتاغه‌کانی خوتیندن، چونکه راده‌ی پی‌شکه‌وتنی ههر کومه‌لگه‌یه‌ک به‌ریزه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی تا‌که‌کانی پیوانه‌ ده‌کریت.

بۆیه دابین کردنی کتیبه‌ی بۆ کتیبه‌خانه‌ی قوتابخانه‌کان و هه‌ول‌دان به‌ گه‌رانه‌وه‌ی وانه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی بۆ خسته‌ی وانه‌کانی هه‌فته‌ه، نه‌رکی هه‌موو لایه‌که، ههر له به‌ریزه‌یه‌رایه‌تی په‌روه‌ده، ریک‌خراوه‌ خیرخوازیبه‌کان، ریک‌خراوی قوتابیایان و لاوان تا ده‌گاته تا‌که‌کانی کومه‌لگه، نه‌وانه‌ی شه‌یدای پرکردنه‌وه‌ی که‌لینیکن له جیهانی عیشقی کتیبه‌ی و دیسانه‌وه‌ روح

کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی و هونه‌ر و وه‌رز. به‌تایبه‌تی بۆ نه‌و قوتابیایانه‌ی که تاقیب‌کردنه‌وه‌ی وه‌زاریبان هه‌یه، ههرچنده‌ نه‌م سن وانه‌یه بریتین له پیوستیبه روحیه‌کانی قوتابیایی له قوتابخانه‌دا.

نه‌مه تایه‌ت به‌و قوتابخانه‌ی کتیبه‌خانه‌یان هه‌یه و به‌کاری نا‌هین، به‌لام نه‌و قوتابخانه‌ی کتیبه‌خانه‌یان نیبه، نه‌وه نه‌وان پیوستیبان به‌هیچ پاساو‌تیک نیبه بۆ هه‌لگرتنی وانه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی له خسته‌ی وانه‌کانی هه‌فته‌دا.

چه‌سپاندنی نه‌م حاله‌ته و کردنی به‌ نه‌مری واقع له قوتابخانه‌کانی شاری که‌رکوک‌دا، ده‌بسته‌ مایه‌ی دروست بوونی نه‌و بیروبا‌وه‌ری که ده‌لیت بۆ پیگه‌یاندنی سهرکه‌وتو و چالاک تنه‌ها پیوستیمان به‌ خوتیندی وانه زانستیبه‌کان هه‌یه له قوتابخانه‌کاندا، به‌برای من نه‌مه هه‌له‌یه، چونکه بۆ پیگه‌یاندنی قوتابییه‌کی سهرکه‌وتو و

پوشراو زیاتر هیچی تر به‌دی ناکه‌یت. که‌واتا قوتابییه‌کانی نه‌م شاره‌ بیبه‌شن له وانه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی، نه‌گه‌ر نیمه نه‌م کاره به‌هه‌له‌یه‌کی گه‌وره له قه‌له‌م بده‌ین، نه‌وا له سهرمانه‌ پیرسین: کی له‌م هه‌له‌یه به‌رپرسیاره؟ که سهردانی کام له قوتابخانه‌کانی نه‌م شاره بکه‌یت بۆ هه‌لگرتنی وانه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی خسته‌ی وانه‌کانی هه‌فته‌دا، نه‌وا پاساوی خوی هه‌یه، له‌وانه‌ گۆزینی ژووری کتیبه‌خانه‌ بۆ ژووری وانه‌خوتیندن، به‌هوی ژوری ژماره‌ی قوتابییه‌کان و نه‌بوونی پۆلی پیوست، یان مانه‌وه‌ی پینج روژ له هه‌فته‌یه‌که‌دا بۆ خوتیندی تیکرای باه‌ته‌کان، پاش کردنی روژی شه‌مه به‌پشوری فه‌رمی، وای کردوه که کارگیری قوتابخانه‌کان نه‌توانن خسته‌یه‌کی ریک‌وتیک و گونجاو دا‌پژن بۆ سهرجه‌م باه‌ته‌کان به‌وانه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ش، بۆیه ناچار ده‌ین به‌ دانانی خسته‌یه‌ک که تیتیدا قوربانی ده‌ریت به‌ وانه‌کانی

وانه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی هیچی که‌متر نیبه له وانه‌کانی تری خوتیندن، گهر زیاتر نه‌بیت، به‌لام با بیتین سهرتیک بکه‌ین به قوتابخانه‌کانی شاری که‌رکوک‌دا، تا بزاین چندیان وانه‌ی کتیبه‌ی خوتینده‌وه‌ی له خسته‌ی وانه‌کانی هه‌فته‌دا داناه، نه‌گه‌ر داشی ناوه به‌راست کتیبه‌ی تیتیدا ده‌خوتینده‌وه‌ی یان ته‌رخان کراوه بۆ خوتیندی باه‌تیک‌ی زانستی.

به‌لام بۆ نه‌م پرسیاره: (نه‌ری چنده له قوتابخانه‌کانی شاری که‌رکوک کتیبه‌خانه‌ی تیتدایه؟) به‌ده‌سته‌یتانی وه‌لام بۆ نه‌م پرسیاره کاریک‌ی نه‌وه‌نده زه‌حمت نیبه، چونکه ریزه‌یه‌کی ژور که‌میان خاوه‌نی کتیبه‌خانه‌ن، سهد خوزگه‌ نه‌مانیش ههر نه‌یان بوایا، چونکه گهر خوتنی پییا بکه‌یت، نه‌وا بیجگه له چنده رفیق و کومه‌له کتیبه‌تیک‌ی بن ناز که‌وتوی به‌ توژ

- پخ پخ
- پتویسته
- نه‌مریکا ناگادار
- بکه‌ینه‌وه
- که‌چنه‌ی پیوستیبان
- به‌ نیمه‌یه.
- نه‌گه‌ر نیمه
- نه‌ین
- کی پیره‌نه‌کانیان
- نه‌خواری
- کی ناوده‌ستیان
- بۆ پاک نه‌کاته‌وه
- کی چاوی
- له‌سه‌گه‌کانیان
- نه‌ین
- کی پیره‌کانیان
- پاک نه‌کاته‌وه
- پیتیان بلین:
- نه‌گه‌ر
- یارمه‌تیمان
- نادا،
- نیمه‌ش
- نیت
- پیره‌ن ناخو‌ازین،
- ههرچیش بکا
- له‌حق نیمه
- نایه‌ت،
- چونکه نیمه
- ده‌س و بازوومان
- قه‌ویبه،
- سهرمانیش
- هیچی تیانیه،
- هیچ کیشه‌یه‌ک
- نه‌ماوه له‌لامان،
- هه‌مویمان چاره‌سهر کرد.
- تنه‌ها یه‌ک کیشه‌یه‌ک نه‌ین
- نه‌ویش نازاین به‌ پای راست
- بچینه‌ مزگوت یان
- به‌ پای چه‌پ!

تیشکیک له‌سهر خوتیندی گشتی و تایه‌ت

ده‌کات. وا باس ده‌کریت سیسته‌می خوتیندی نوی په‌روه‌ده‌ی سهره‌تایی ده‌بیته (۹) پۆلی فه‌رمی (اجباری) و (۳) پۆلی ناماده‌یی مه‌رامی (اختیاری) وا دیاره حکوممه‌ت له‌دوای قوتاغی سهره‌تایی که‌می‌ک خوی ده‌کیشیته‌وه له خوتیندی ناماده‌یی و بالا و ده‌که‌وتنه‌ هاندانی دامه‌زراندنی قوتابخانه و کولتیری نه‌هلی و هه‌مووی له به‌رزه‌وه‌ندی ده‌وله‌مه‌ندایه و قوتاغیک‌ها به‌ریزه جیایان ده‌کاته‌وه له ده‌سته‌ی و هه‌زاران وه‌ک بوره‌کانی تری ژبان. له روژی ۲۰۰۷/۸/۳۱ له کاتی کردنه‌وه‌ی زانکوی نه‌م‌ریکی له سلیمان‌ی سهره‌تایی حکومت موژده‌یه‌کی راگه‌یاند بۆ

چون ده‌توانن نه‌رکی وانه‌کانیان به‌دلسوزی له قوتابخانه‌کان نادا بکه‌ن وه‌کو جاران، هه‌روه‌ها قوتابیانی هه‌زار و ده‌سته‌ی و چونکه ده‌توانن پاره‌ی مه‌لزمه و خوتیندی تایه‌ت بده‌ن نه‌گه‌ر ههر کریتی وانه‌کانی کتیبه‌تیک (۴۵۰- ۶۰۰) هه‌زار دینار بیت و له ماموستایه‌که‌وه بۆ ماموستایه‌کی تر جیاوازی هه‌بیت، وه‌ک پسرپو‌رتیک‌ی پزیشکی، نه‌م حاله‌ته وه‌ها له خوتیندن ده‌کات کولتیر‌ه‌کانی زانستی وه‌ک پزیشکی و نه‌ندان‌یاری و هاوتایان تنه‌ها بۆ ده‌وله‌مه‌نده‌کان بیت، نه‌گه‌ر چند قوتابییه‌کی به‌ره‌مه‌ندیش بگریته‌وه ناگاته راده‌ی پیوست و قوتابیانی هه‌زار و ده‌سته‌ی په‌راویز

ده‌مانیینی و به‌شتیک‌ی نامۆ ده‌هاته به‌ر چاومان، که چۆن په‌روه‌ده و فی‌ریون ده‌گاته نه‌و ته‌وره لارازیبه و نابه‌رپسه، نه‌مانده‌زانی روژتیک دیت وه‌ک مې‌رده‌زمه دره‌گا له خومان ده‌گریت و نه‌و تنه‌ها په‌چه یه‌کسانیه‌ی نیوان هه‌زار و ده‌وله‌مه‌ند ده‌شکینئ و دیواری به‌رلین ده‌خاته به‌نیانه‌وه.

من ده‌مه‌ویت وه‌ک باوکیک‌ سهری نه‌و باه‌ته بکه‌م، نه‌مه‌ری نه‌گه‌ر پرۆسه‌ی خوتیندن وه‌ها پرواته ریته له قوتابخانه‌کان، نه‌رکی خوتیندن بکه‌ویتنه سهر مه‌لزمه و خوتیندی تایه‌ت و ماموستایان وه‌ک پزیشکان شوتنی خوتیندی تایه‌تیا هه‌بیت و سهرقال بن به‌ دارشتنی مه‌لزمه‌وه،

جاران له هه‌موو بواریکی ژباندا جیاوازی هه‌بو له‌نیوان ده‌وله‌مه‌ند و ده‌سته‌ی ژو‌دا، تنه‌ها له‌بواری خوتیندی منداله‌کانیاندا نه‌بیت، هه‌موویان پیگه‌وه له یه‌ک ژور و له‌سهر یه‌ک ته‌خته داد‌نیشان و گوتیستی یه‌ک ماموستا ده‌بون و نا‌کامی خوتیندیان ده‌که‌وته سهر زیره‌کی و چالاک‌ی خوتیان و دلسوزی ماموستا‌کانیان و که‌س گله‌یی نه‌بو له په‌روه‌ده و فی‌ریون و به‌شی ژوری ده‌رجوونی کولتیر‌ه‌کانی زانیاری پله به‌رز و قوتابیانی هه‌زار و ده‌سته‌ی ژو‌کان بوون.

هه‌روه‌ها وانه‌ی خوتیندی تایه‌ت تنه‌ها له زنجیره‌ نوانده‌کانی میسریدا

ده‌مانیینی و به‌شتیک‌ی نامۆ ده‌هاته به‌ر چاومان، که چۆن په‌روه‌ده و فی‌ریون ده‌گاته نه‌و ته‌وره لارازیبه و نابه‌رپسه، نه‌مانده‌زانی روژتیک دیت وه‌ک مې‌رده‌زمه دره‌گا له خومان ده‌گریت و نه‌و تنه‌ها په‌چه یه‌کسانیه‌ی نیوان هه‌زار و ده‌وله‌مه‌ند ده‌شکینئ و دیواری به‌رلین ده‌خاته به‌نیانه‌وه.

من ده‌مه‌ویت وه‌ک باوکیک‌ سهری نه‌و باه‌ته بکه‌م، نه‌مه‌ری نه‌گه‌ر پرۆسه‌ی خوتیندن وه‌ها پرواته ریته له قوتابخانه‌کان، نه‌رکی خوتیندن بکه‌ویتنه سهر مه‌لزمه و خوتیندی تایه‌ت و ماموستایان وه‌ک پزیشکان شوتنی خوتیندی تایه‌تیا هه‌بیت و سهرقال بن به‌ دارشتنی مه‌لزمه‌وه،

هاوولاتیانی خورمانتو و گونده‌کانی ده‌روبه‌ری نیگه‌رانن له به‌شه ناردی پینج مانگی رابردو

شه‌هید و نه‌فاله‌کانی دبی (سهر شو‌رای خو‌راگر

ناوچه‌ی پیشه‌سازی خورمانتو پیوستی به‌ خزمه‌تگوزاریه

رپو‌رت / په‌یام‌نیری دا‌قوق

که‌ریم قه‌لابی

فریاد داودی

ماوه‌یه‌که به‌شه خو‌راکی ناردی خورمانتو جاریک‌ی تر گه‌راوه‌ته‌وه سهر پارترگی‌ای تکریت، نه‌مه‌ش بو‌ته مایه‌ی نیگه‌رانی و نارده‌زایی هاوولاتیان به‌تایه‌تی گونده‌کانی به‌سته ملی و یه‌نگیجه و چند گه‌ره‌دیک‌ی شاری خورمانتو، نه‌وانه‌ی که‌بشه ناردی چند مانگی رابردوویان وه‌رگرتوه، له‌و باره‌یه‌وه ماموستا خدر دانیش‌تووی گوندی (به‌سته ملی) بۆ (باسره) گوتی: نیمه‌که سهر به‌ پارترگی‌ای (تکریت)ین ئیستا سالی ۲۰۰۷ به‌شه خو‌راکی ناردمان گوزرایه‌وه بۆ که‌رکوک بۆ ماوه‌ی چوار مانگ ناردی باشمان له که‌رکوک‌وه بۆ ده‌هات و مایه‌ی خو‌شحالی و سهرفرازیبه‌ که به‌نه‌مانه‌ته‌وه ده‌لیم بین غه‌ل و غه‌ش ناردی باشمانیان ده‌دایی، به‌لام وادیاره (باراشی نه‌لفه‌زی‌ای) سهر به (تارمییه‌ی) تکریت که‌ پیشتتر ناردی ده‌دایی به‌راستی ناردیک‌ی خرابی به‌سهر هاوولاتیاندا دابه‌ش ده‌کرد، جاریک‌ی تر ده‌ستیان گه‌بسته پارترگی‌ای که‌رکوک و دووباره به‌شه ناردنه‌کانی نه‌م ناوچه‌ی‌دیان گوترایه‌وه بۆلای خو‌زان و له جارایش خرابتر ناردی پیس و غه‌ل و غه‌شیان ده‌ده‌نی ماموستا خدر گوتی: به‌ر له مانگیک (مه‌تخه‌نه‌ی نه‌لفه‌زی‌ای) سهر به تارمییه‌ی تکریت پینج وه‌جبه‌ ناردی نا‌ذه‌لی به‌سهرماندا دابه‌ش کرد و که بۆ خو‌اردن به‌که‌لک نه‌ده‌هات. نیمه‌ش ناچار بو‌ین له بازاری رهدا بیفرۆشین. فه‌رده‌ی به‌ شه‌ش هه‌زار و به‌رانبه‌ر به‌وه‌ش ناردی که‌رکوک بکپین به‌ بیست هه‌زار بۆیه داوا‌کارین نه‌وانه‌ی به‌رپرسن له‌و گنده‌لییه بکیردین و سزابدین، هه‌روه‌ها گوتیشی: ده‌مانه‌وی به‌شه نارد و خو‌راکمان بکه‌رینه‌وه بۆ که‌رکوک چ له‌رووی نه‌منیه‌وه چ له‌رووی پاک و خاوتینی نه‌و ناره‌.

نه‌خشه‌کانی هی‌زی پیشمه‌رگه بووه بۆ سهرجه‌م و ده‌زگا داپلوسیتنه‌ره‌کانی رژیم، بۆیه دانیش‌تووانه قاره‌مانه‌که‌ی زیاد له دیته‌ته‌کانی سنوره‌که ده‌که‌وتنه به‌ر شالووی گرتن و تو‌پیرانی کو‌ترانه و، زه‌ره‌مه‌ند بوونه.

ده‌رته‌نجام نه‌م دیتیبه قاره‌مانه وه‌ک سهرجه‌م دیته‌ته‌کانی کوردستان نیوی خوی له لاپه‌ره‌کانی می‌ژووی خه‌باتی کوردا‌یه‌تیتدا به‌خوتنی پۆلیک شه‌هید و نه‌فاله تو‌مار کردوه، به‌ناوی نه‌م نه‌مرانه‌ی لای خو‌راوه:

یه‌که‌م: ناوی چوار هاوولاتی دانیش‌تووی شاری خورمانتو له ریکه‌وتی ۱۹۶۹/۶/۲۸ شه‌هید بوونه، نه‌وانیش له تو‌له‌ی کو‌ترانی کومه‌لیک (ه‌ره‌س نا‌قه‌ومی) له یه‌کیک له‌نه‌ره‌دیه‌کانی پیشمه‌رگه قاره‌مانه‌کانی (پارتی دیموک‌راتی کوردستان) له هی‌زی قه‌رده‌اغ به‌تالیونی دووی

دامه‌زراندنی ناوچه‌ی پیشه‌سازی له‌ناوه‌راستی هه‌شتاکاندا یه‌کیک بوو له‌و کاره باشانه‌ی شاره‌وانیی خورمانتو که توانی زیاد له (۱۰۰) دوکان و پارچه‌زوی بدات به‌ خاوه‌ن پیشه‌کانی فیته‌ری، رۆن گۆر، سیکرایجی، له‌حیچی... هتد

به‌لام نه‌وه‌ی لیته‌ردا من ده‌مه‌ویت باسی لیته‌وه بکه‌م له‌دوای پرۆسه‌ی نازادیه‌وه دروستکردنی چندیان دوکانی نایاسایی (ته‌جاوز) له‌لایین خه‌لکه‌وه بووه‌ته هوی فه‌رامۆشکردنی ته‌واوی کاره خزمه‌تگوزاریه‌کان به‌گشتی و نه‌مانه‌ی لای خو‌راوه به‌تایه‌تی که له راستیدا ده‌بیت فه‌رامۆش نه‌کرین.

۱- نه‌بوونی جاده‌ی پیوست، ههرچنده له‌و کاته‌دا دروست کراوه، به‌لام تائیس‌تایانه‌ی نه‌کراره‌ته‌وه و له هه‌ندیک شو‌ین له‌که‌نراوه‌ ده‌کرئ بلیم له زستاندا چالاری گه‌وری تیتدا ده‌بیت و له هاوینیشدا ده‌بیتنه لانه‌ی می‌ش و مه‌گه‌ز و پیسه‌سوونی ژینگه و بلا‌ویونه‌وه‌ی نه‌خوشی له‌ناو پیشه‌وه‌راندا.

۲- نه‌بوونی ناو و ناوه‌ری که‌ ده‌بوو پیتش دروستکردنی دوکانه‌کان بۆیان نه‌نجام بدرایه بۆ نه‌وه‌ی پیشه‌وه‌ران سوودی ته‌واویان له‌ وه‌رگرتایه.

۳- نه‌بوونی کاربا، نه‌مه خالیک‌ی ژور گرنگه بۆ پیشه‌وه‌ران، چونکه ژوریه‌ی کاره‌کان پیوستی به‌ کاربای باش هه‌یه وه‌ک: له‌حیچ، تو‌زیه، پریس.

۴- نه‌بوونی (حاویه) بۆ کو‌کردنه‌وه‌ی نه‌و پاشه‌رو‌ی ناسنگه‌ری و په‌نچه‌رچی و رو‌نگۆزانه که له‌ویتدا کارده‌کن، فریدانیان بۆ ده‌روه‌ی شار.

هه‌موو نه‌و شتانه‌ی باس لیته‌وه کرد نه‌رکی سهرشانی (شاره‌وانیی خورمانتو، فه‌رمانگه‌ی کاربای خورمانتو) ه به‌ پله‌ی سهره‌کی بۆ چاککردنیان، بۆیه لیته‌ردا داوا‌کارم له هه‌ردو به‌ریز به‌ریزه‌ی شاره‌وانی و به‌ریزه‌ی کاربای خورمانتو که هه‌ولی چاره‌سهرکردنی نه‌م که‌موکریبانه‌ بده‌ن.